

Тема 22.

Основні поняття і терміни теми.

Терміни треба розуміти, а не зубрити напам'ять. Більшість понять пояснюються в конспекті та відеолекції. Терміни, які позначені **червоним**, у першу чергу вимагає знати програма ЗНО. Інші – для ознайомлення. Їх варто розуміти для найвищого балу на ЗНО.

Автокефальна церква	православна церква, яка має цілковиту самостійність у розв'язанні організаційних і культових питань
Автономізація	<p>у часи революції 1917 р. політична боротьба народів колишньої Російської імперії за отримання автономії у межах нової демократичної Російської федерації. Зокрема, УЦР була на позиціях автономії України у складі демократичної Росії</p> <p>план перетворення незалежних радянських республік, які утворились у 1918-1920 рр. внаслідок громадянської війни на теренах колишньої Російської імперії, в автономні складові Російської Федерації</p>
Анархізм	ідейно-теоретична та соціально-політична течія, в основі якої – заперечення державного управління суспільством. Анархісти вважали, що життя селян можливе на основі селянських общин без державного управління
Антанта	військово-політичний союз, створений 1904-1907 рр., основними членами якого були Росія, Великобританія та Франція. Антанта протистояла спочатку Троїстому союзу, а потім блоку Центральних держав під час Першої світової війни
Білий рух (білі, білогвардійці)	військово-політичний рух, сформований у ході громадянської війни в Росії 1917 – 1923 рр. з

	метою повалення радянської влади і поновлення єдиної неподільної Росії на основі принципів монархізму (або на основі республіканської ідеї). Єдності між представниками білого руху не було
Більшовики	представники Російської соціал-демократичної робітничої партії (більшовиків) РСДРП(б), які закликали до революційного перевороту й швидкого будівництва в Росії соціалізму (справедливого суспільства рівних, без приватної власності). Будівництво соціалізму більшовиками супроводжувалося масовим насильством та терором
Блок Центральних держав (Четверний союз)	військово-політичний союз часів Першої світової війни, який остаточно сформувався у 1915 р. у складі Німеччини, Австро-Угорщини, Болгарії та Туреччини. Центральні держави протистояли країнам Антанти і зазнали поразки за результатами війни
Брест-Литовський договір	<p>мирний договір між УНР та країнами Четверного союзу 9 лютого (27 січня) 1918 р. Умови договору:</p> <ul style="list-style-type: none"> - завершення війни між сторонами; - відмова від взаємних претензій; - налагодження економічних відносин; - поновлення довоєнних кордонів між Україною та Австро-Угорщиною; обіцянка Австро-Угорщини створити зі Східної Галичини та Буковини єдиний автономний край; - зобов'язання УНР надати країнам Четверного союзу значної матеріальної допомоги у вигляді продуктів (хліба, м'яса, яєць, цукру...) <p>сепаратний мирний договір між більшовицькою Росією та країнами Четверного союзу 4 березня</p>

	1918 р., за яким Росія виходила з Першої світової війни і зобов'язувалася розпочати мирні переговори з урядом УНР
Варшавська угода	<p>угода між Директорією УНР (С.Петлюрою) та Польщею 21-24 квітня 1920 р. Умови угоди:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Польща визнає незалежність УНР на чолі з Директорією; - Директорія УНР дає згоду на передачу Польщі західноукраїнських земель; - домовленість про спільні військові дії проти більшовиків; - підпорядкованість військ УНР польському командуванню; - зобов'язання українського уряду утримувати польські війська на території УНР
Воєнний комунізм	соціально-економічна політика більшовиків у 1919-1920 рр., що була реакцією більшовиків на умови громадянської війни, тому являла собою вимушені, тимчасові, насильницькі заходи з метою переходу до комунізму. Воєнний комунізм включав у себе продрозкладку (вилучення надлишків продовольства) націоналізацію підприємств, заборону вільної торгівлі тощо
Гетьманат	режим правління в Україні гетьмана П.Скоропадського у 1918р.
Державний Секретаріат	перший український уряд ЗУНР, який очолив К. Левицький
Директорія	тимчасовий орган державної влади УНР, створений для керівництва повстанням проти гетьмана П. Скоропадського. Після перемоги повстання – вищий орган державної влади УНР

Інтервенція	насильницьке втручання однієї чи кількох держав у внутрішні справи іншої держави , спрямоване проти її територіальної цілісності, або політичної незалежності.
Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР)	західноукраїнська держава, створена в листопаді 1918 р. на землях Галичини. З 22 січня 1919 р. офіційно перестала існувати й стає Західною Областю Української Народної Республіки (ЗОУНР)
Зимові походи військ Директорії УНР	два бойові рейди армії Директорії УНР по тилах Добровольчої армії А.Денікіна та Червоної армії у Правобережній Україні. Перший зимовий похід тривав з грудня 1919 р. по травень 1920 р. Другий зимовий похід на чолі з Ю.Тютюнником відбувся в листопаді 1921 р.
Лінія Керзона	умовна демаркаційна лінія (східний кордон Польщі, запропонована міністром закордонних справ Великобританії Дж. Керзоном як можливий кордон перемир'я у війні між більшовицькою Росією і Польською республікою під час польсько-радянської війни
Київська катастрофа	події 30-31 серпня 1919 року в Україні, похід Дієвої армії УНР (ДА УНР) та Української Галицької Армії (УГА) на Київ. Вперше спробу зайняти Київ катастрофою назвав Симон Петлюра, надалі цю назву використовують в українській історіографії.
Комунізм	найвища стадія розвитку соціалістичного суспільства; така організація суспільства, за якої економіка заснована на суспільній власності на засоби виробництва. Подекуди «соціалізм» та «комунізм» використовують як тотожні поняття. Російських більшовиків називали також комуністами

Махновський рух (махновщина)	селянський рух 1918-1921 рр. в Україні (переважно на Катеринославщині), очолюваний Нестором Махно (батько Махно). Махновці сповідували анархічні ідеї
Націоналізація	вилучення з приватної власності осіб у власність держави землі та підприємств
Отаманщина	засилля різноманітних напівбандитських збройних формувань в умовах відсутності реальної державної влади
Продрозкладка	під час політики «воєнного комунізму» насильне вилучення у селян «надлишків» продовольства
Радянська влада	влада більшовиків. Органами влади у більшовиків були ради, тому і пішла назва – радянська влада
Ризький договір	мирний договір між Польською республікою, РСФРР (більшовицькою Росією) та УСРР (більшовицькою Україною). Умови договору: <ul style="list-style-type: none"> - анулювання Варшавського договору між Польщею та УНР; - визнання Польщею УСРР; - передача Польщі західноукраїнських земель; - забезпечення умов для національно-культурного розвитку росіянам, українцям та білорусам у Польщі
Сен-Жерменський договір	мирний договір 10 вересня 1919 р. між Австрією та країнами переможцями Антанти, іншими учасниками Першої світової війни та країнами, які утворилися на руїнах колишньої Австро-Угорщини. Однією з умов договору було визнання Австрією переходу Північної Буковини до складу Румунії та Закарпаття до складу Чехословаччини

Соборність	Єдність. 22 січня 1919 року – УНР і ЗУНР об'єднались в єдину (соборну) Україну.
Старобільська угода	угода 1920 р. про спільні дії Червоної армії та військ Н.Махна проти армії барона П.Врангеля в Криму
Тріанонський договір	мирний договір 4 червня 1920 р. між Угорщиною та країнами Антанти. Однією з умов договору було визнання Угорщиною переходу Закарпаття до складу Чехословаччини
Трудовий конгрес України	вищий законодавчий орган влади УНР у часи Директорії
Українська Галицька Армія (УГА)	армія ЗУНР
Українська держава	назва української держави за часів гетьманату П. Скоропадського 1918 р.
Українська Народна Республіка (УНР)	назва української держави, яка була проголошена III Універсалом УЦР 20(7) листопада 1917 р. у складі Росії. УНР проіснувала з перервами до листопада 1920 р.
Українська Соціалістична Радянська Республіка (УСРР)	українська радянська держава, проголошена 6 січня 1919 р.
Український	створений у серпні 1918 р. на чолі з

національний союз	В.Винниченком союз українських національних сил, який проголосив курс на підготовку повстання проти гетьманату П.Скоропадського
Федерація	союзна держава, до складу якої входять державні утворення – суб'єкти федерації, що мають часткову самостійність
Червона армія	радянські військові сили більшовиків
Червоний (червоні) рух	більшовики, які боролися за встановлення радянської влади на території колишньої Російської імперії з метою будівництва соціалізму (комунізму)
Червоний терор	масовий терор, здійснюваний більшовиками проти широких соціальних груп, що були оголошені «класовими ворогами», або звинувачувалися в «контрреволюційній» діяльності
Чортківська офензива	назва наступальної військової операції Української Галицької Армії (УГА) , здійсненої в період з 7 по 28 червня 1919 року.